

УДК 349.2

Козіна М. В., директор ТОВ «МіраклСофт»

Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання праці спортсменів

В статті доводиться, що змагально-тренувальна діяльність спортсмена має врегульовуватись нормами трудового законодавства. Вносяться пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання окремих напрямів професійної спортивної діяльності

Ключові слова: спортсмен, трудове законодавство, удосконалення, пропозиції.

В статье доказывается, что соревновательно-тренировочная деятельность спортсмена должна регулироваться нормами трудового законодательства. Вносятся предложения по совершенствованию правового регулирования отдельных направлений профессиональной спортивной деятельности

Ключевые слова: спортсмен, трудовое законодательство, совершенствование, предложения

The article proves that competitive and training activities of the athlete shall be governed by the norms of labour legislation. Proposals on improvement of legal regulation of certain areas of professional sports activity

Keywords: athletic, labour legislation, improvements, suggestions.

Постановка проблеми. Враховуючи той факт, що внесені у 2009 році зміни до ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» не підвищили рівня правового захисту спортсменів, що, втім, є недопустимим, оскільки порушує конституційний принцип визнання людини, її здоров'я та життя найвищою соціальною цінністю в державі, актуальним питанням сьогодення є вдосконалення правового регулювання праці спортсменів.

Стан дослідження. В роботі використовуються наукові здобутки російських вчених (В. П. Васькевич, С. В. Васильєв, О. С. Леонов, Н. О. Овчиннікова, І. В. Місюрін, С. О. Тукманов, О. О. Шевченко) та досвід РФ щодо правового регулювання спортивної діяльності спортсменів, який, на думку автора, є позитивним та може бути використаним в українській практиці. Відсутність в українській науковій юридичній літературі ґрунтовних наукових праць стосовно пропозицій удосконалення правового регулювання праці спортсменів зумовлює *актуальність* теми, а також визначає і її *мету*. Завданням даного дослідження є формулювання окремих пропозицій щодо вдосконалення означеного правового регулювання. *Наукова новизна* полягає у тому, що у процесі наукового пошуку здійснено аналітичний огляд внесених змін у ЗУ «Про фізичну культуру і спорт»; визначено позитивні та негативні тенденції у діяльності законодавця щодо спортивної діяльності; сформульовано конкретні пропозиції з окремих напрямків правового регулювання спортивної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У 2009 році ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» був суттєво змінений і, вступивши в силу у 2010 році в новій редакції, вніс зміни до правового регулювання спортивної діяльності спортсменів. В межах нашого дослідження нас цікавить саме момент правової захищеності спортсменів нормами трудового законодавства, оскільки, по-перше, саме трудове право є надійним гарантом збереження людського здоров'я та життя, стоячи на сторожі інтересів працівника. В той час як, наприклад, цивільне право, оперуючи дозвільним методом правового регулювання, чимало питань залишає на розсуд сторін, що очевидно не є корисним та вигідним для спортсмена. Так, вірно пише О. А. Шевченко, що «останнє десятиліття великий спорт у фізичному і психологічному відношенні став, мабуть, одним з найбільш важких видів діяльності. Досягнувши певного рівня, спортсмен-професіонал, входячи в систему

суспільних відносин спорту вищих досягнень, робиться соціально менш вільним, ніж за її межами. Має місце успадкована ситуація обмеження, ущемлення прав спортсмена «правилами гри». Роботодавець, прагнучи підвищити ефективність, пред'являє до спортсмена завищені вимоги і мінімізує свої зобов'язання і відповідальність перед ним у цілях компенсації особливостей і недоліків системи взаємовідносин. У свою чергу, спортсмен, реалізуючи свої мотиви і права на мрію, ризик, зростання статусу та інше - граючи за правилами системи, проявляє пасіонарність (жертвність в досягненні мети), свідомо ризикуючи своїм благополуччям, здоров'ям та життям» [1, с.143]. Саме тому, очевидно, якщо держава дійсно прагне забезпечити реалізацію вказаного вище конституційного принципу, вона має взяти під свій контроль спортивну діяльність шляхом розповсюдження на неї норм трудового законодавства. Як зазначає С. В. Васильєв, здійснивши дисертаційне дослідження щодо особливостей трудового договору професійних спортсменів, «трудова діяльність професійних спортсменів має ряд особливостей, що вимагають диференційованого підходу до регулювання трудових відносин професійних спортсменів, що не виключає можливість єдиного застосування норм трудового права. Правове регулювання праці професійних спортсменів має здійснюватися за такими напрямками диференціації як «особливий характер» і «умови праці», при цьому особливий характер праці проявляється в підвищеній фізичній і психологічній навантаженні в ході підготовки до змагань і участі в них і короткому періоді трудової діяльності професійних спортсменів; до особливих умов праці слід віднести відсутність чітко визначеного робочого місця, необхідність частих переїздів і виступів на змаганнях, у т.ч. у дні, які є вихідними і святковими та ін.» [2, с. 8].

Якщо ми звернемося до здійснених змін у ЗУ «Про фізичну культуру і спорт», то зафіксуємо наступне. По-перше, в редакції ЗУ № 3808-12 до 2009 року, ст.23-3 регулювалися трудові відносини у професіональному спорті. Зазначимо, що спортсмен ставав спортсменом-професіоналом з моменту офіційного оформлення контракту з відповідним суб'єктом організації цієї діяльності з метою участі у змаганнях серед спортсменів-професіоналів. На нелогічність та помилковість даного визначення ми вже зазначали в іншому нашому науковому дослідженні, наразі ж лише нагадаймо, що поняття «спортсмен-професіонал» є кваліфікаційною категорією і тому вказівка на те, що даного статусу спортсмен отримує з моменту укладення контракту на участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів об'єктивно не може характеризувати спортсмена як професіонала. Звідси, має бути інший критерій набуття такого статусу: спортсменом-професіоналом спортсмен може ставати лише за умови досягнення певного рівня спортивної майстерності. Згідно із Інструкцією для посади «Спортсмен-професіонал з виду спорту», розробленої у відповідності до Наказу Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту 17.10.2002 № 2264, кваліфікаційними вимогами до спортсмена-професіонала є повна або базова загальна середня освіта та професійна підготовка, без вимог до стажу роботи; виконання нормативних вимог програми з виду спорту для присвоєння спортивного звання (кандидат у майстри спорту, майстер спорту, майстер спорту міжнародного класу), призер всеукраїнських, міжнародних змагань, які дають право бути членом штатної збірної команди України [3]. Згідно із вказаною ч. 1 ст. 23-3 старого ЗУ № 3808-12, трудові договори укладалися лише із спортсменами-професіоналами.

На практиці поняття «спортсмен-професіонал» поступово виходить з вжитку (детальніше див: О.С.Леонов [4, с.101]), оскільки об'єктивних критеріїв для розмежування між собою спортсменів-професіоналів та спортсменів-любителів немає.

Очевидно, що український законодавець, вирішивши пристосувати законодавство до нових реалій, пішов шляхом змін, однак, як бачимо неповноцінних.

Так, поняття «спортсмен-професіонал» в новому ЗУ № 3808-12 [5] залишилось і навіть із тим же самим формулюванням визначення. Однак, здійснено нововведення, згідно з яким відтепер трудові договори укладаються зі спортсменами національних збірних із вказівкою на те, що їхня трудова діяльність регулюється нормами КЗпП (ч. 7 ст. 37 ЗУ № 3808-12). При цьому стосовно спортсменів-професіоналів є теж вказівка (ч. 2 ст. 38 ЗУ № 3808-12) на те, що їхня діяльність підпадає дію норм трудового законодавства, однак, прямого положення, де б вказувалося, що із спортсменами-професіоналами укладаються трудові договори тепер немає. Виникла незрозуміла ситуація щодо правового регулювання спортивної діяльності спортсменів-професіоналів, яка ускладнюється ще й визначенням професійного спорту, який в ЗУ розкривається як комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку (ч. 1 ст. 38 ЗУ № 3808-12).

З викладеного вбачається не удосконалення правового регулювання спортивної діяльності спортсменів, а його заплутування. Зокрема, по-перше, в одній статті 38 мова йде і про професійний спорт і про статус спортсмена-професіонала, що очевидно є змістовно різними поняттями. Професійний спорт, як нами вже було доведено в іншому науковому дослідженні, є по суті своїй різновидом трудової діяльності, і особа, яка займається професійним спортом, є професійним спортсменом, тобто приймає участь у спортивних змаганнях та здійснює підготовку до них в межах певної професії, а отже на підставі укладеного трудового договору. В той час як спортсмен-професіонал є категорією, що вказує на кваліфікаційний рівень спортивної майстерності. Тому наполягаємо на необхідності вилучити зі ст.38 частину 3, як таку, що не відповідає ані суті суспільних відносин, що складаються в реальності, ані, навіть, внесеним змінам до чинних законодавчих актів.

Зокрема, Податковим кодексом в 170.7.4. розкривається такий термін як «спортсмен-аматор», який «означає особу, чия спортивна діяльність не спрямована на отримання доходу, за винятком отримання нагород чи винагород від імені держави, органів місцевого самоврядування або громадських організацій як України, так і інших держав у вигляді медалей, грамот, пам'ятних призов у негрошовій формі, а також як сума відшкодування витрат, пов'язаних з відрядженням такого спортсмена-аматора до місця проведення змагання, у межах встановлених законодавством норм для відрядження працівника» [6]. З викладеного зрозуміло, що спортсменів слід підрозділяти на дві групи: ті, чия діяльність спрямована на отримання доходу, та ті, діяльність яких здійснюється на аматорських засадах без мети отримання доходу. Тобто підтверджується нормативне розрізнення лише двох видів спортсменів: професійних (ті, для яких спортивно-тренувальна та спортивно-змагальна діяльність є основним джерелом доходу) та аматорів.

Логічно припустити, що професійним є спортсмен, який має юридичні підстави для отримання вказаного доходу. Тобто це може відбуватися в межах трудово-правового поля або цивільно-правових відносин. Якщо звернутися до норм чинного міжнародного законодавства, то, наприклад, Модельний закон СНД про професійний спорт визначає професійного спортсмена як фізичну особу, для якої зайняття професійним спортом є основним видом діяльності, яка уклала трудовий договір в області професійного спорту (контракт про спортивну діяльність) та яка отримує винагороду (включаючи заробітну плату) за підготовку до спортивних змагань, участь в них та показані результати (ст. 1) [7]. Звідси, професійним спорт слід вважати з урахуванням в першу чергу мети діяльності суб'єкта спортивної діяльності, тобто для спортсмена чи тренера, чи іншої юридичної

особи в цій сфері. Саме тому визначення професійного спорту, надане в цьому ж Модельному законі як професійної спортивної діяльності фізичної або юридичної особи, які приймають участь в спортивних змаганнях, з метою досягнення високих спортивних результатів та отримання прибутку [7], слід вважати прийнятним з єдиною поправкою, що поняття «прибуток» доцільніше було б замінити на поняття «дохід» (щоб не створювати плутанину, оскільки прибуток є невід'ємною характерною ознакою та метою зайняття підприємницькою діяльністю, і якщо для спортивних клубів-суб'єктів підприємницької діяльності таке поняття є вірно застосовуваним, то для спортсменів, які такими суб'єктами зазвичай не є, - ні). В такому разі пропонуємо змінити визначення професійного спорту в ст. 38 ЗУ № 3808-12 на таке: «Професійний спорт — це характеристика спортивної діяльності, що полягає у наявності мети зайняття нею у вигляді отримання доходу його суб'єктами». Звідси зрозуміло, що спорт може бути залежно від мети діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту професійним і аматорським (без мети отримання прибутку).

Професійні спортсмени повинні охоплюватися сферою впливу норм трудового законодавства з метою захисту їхнього здоров'я, життя, інтересів. В контексті трудового законодавства будь-яка особа, яка здійснює свою діяльність відповідно до укладеного трудового договору, є працівником і серед характеристик її, як суб'єкта трудових відносин, є така як професія. Тому в розрізі трудового права юридичною категорією «спортсмен», якщо особа здійснює професійну спортивну діяльність на підставі трудового договору, охоплюється сутність поняття «професійний спортсмен». Так, для правового регулювання нормами трудового законодавства фізична особа, що займається спортом, набуває статусу спортсмена з моменту укладення з нею трудового договору про професійне зайняття спортом. Відтак, ст. 1 ЗУ № 3808-12, де вказується, що спортсмен — це фізична особа, що систематично займається обраним видом (видами) спорту та бере участь у спортивних змаганнях, пропонуємо додати: «Спортсмени можуть займатися спортом на професійних та аматорських засадах. На професійній основі здійснюється спорт на підставі укладеного трудового договору між спортсменом та роботодавцем. На аматорських засадах здійснюється спорт без мети отримання доходу».

Щодо спортсменів-професіоналів, то, виходячи з концепції, що проводиться в ДК 003-2010 щодо визнання такої професії як спортсмен із виділенням таких його підвидів як спортсмен-інструктор, спортсмен-інструктор збірної команди України, спортсмен-професіонал з виду спорту — є лише однією із посад, яка вказує на кваліфікаційний рівень спортсмена. Зауважимо, що в новій редакції ЗУ № 3808-12 спортсменів національних збірних віднесли до суб'єктів трудового права шляхом зобов'язання укладати з ними трудові договори. Враховуючи викладене, спортсмени національних збірних, з якими уклали трудові договори, є професійними спортсменами. Негативно слід відмітити той, факт що спеціальне законодавство зобов'язує укладати трудові договори тільки із такими спортсменами, в той час як для досягнення такого рівня спортивної майстерності має пройти деякий (зачасти тривалий) час спортивно-змагальної та тренувальної діяльності. Не зрозуміло на яких підставах має здійснюватися така діяльність до досягнення означеного рівня. Легально спортивна діяльність в Україні може відбуватись або на підставі трудового договору, або на підставі цивільно-правового договору (ймовірно, підряду). Разом із тим, законодавством не заборонено наймати на роботу працівника на посаду спортсмена. Однак, зрозуміло, що норми КЗпП не можуть ефективно врегулювати діяльність спортсменів, оскільки не враховують особливостей та специфіку такої діяльності. Наприклад, спортсмени можуть виступати на змаганнях у вихідні дні, що не враховується КЗпП; спортсмени можуть від'їжджати на тренувальні збори і в тренувальному циклі при

підготовці до змагань не мати відпусток, що також не вирішується на рівні КЗпП. Очевидно, що специфіка спортивної діяльності як трудової має бути відображена або у відповідному розділі нового ТК України (як це зроблено в РФ), або ж в Законі України «Про професійний спорт», в якому мають визначатися особливості співвідношення норм трудового та цивільного права, а також норм регламентів та статутів, інших актів федерацій та спортивних організацій.

Висновок. Серед пропозицій, що обов'язково мають бути враховані в спеціальних трудових нормах, наступні:

1) слід законодавчо закріпити, що спортсменом є особа, яка уклала трудовий договір із роботодавцем про участь у спортивних змаганнях та підготовку до них. Спортивна діяльність, здійснювана на підставі трудового договору, є професійною спортивною діяльністю. Спортсмен може мати такі кваліфікаційні рівні: спортсмен-інструктор, спортсмен-інструктор збірної команди України, спортсмен-професіонал з виду спорту. Спортсмен набуває статусу професіонала з моменту досягнення вказаних посадових вимог (мінімально – рівня спортивного звання кандидата у майстри спорту);

2) слід законодавчо визначити другу сторону трудового договору зі спортсменом – роботодавця, оскільки чинним законодавством визнається лише один вид роботодавця – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту;

3) слід надати систематизований перелік прав та обов'язків як спортсменів, так і роботодавців з приводу спортивної діяльності (з боку спортсменів) та її забезпечення (з боку роботодавця);

4) необхідно встановити положення про заборону займатися професійною спортивною діяльністю, пов'язаною із фізичними навантаженнями, а також приймати участь у відповідних змаганнях вагітним жінкам-спортсменам. Відповідальність за дотримання, згідно із КЗпП, покласти на роботодавця, з яким укладено трудовий договір жінкою-спортсменом;

5) у зв'язку зі специфікою спортивної діяльності реалізація права на відпустку професійним спортсменом може обмежуватися необхідністю офіційного узгодження із тренером спортсмена, при цьому відмова від відпустки та заміна її компенсаційними виплатами в силу надзвичайного навантаження на організм спортсмена не допускається. Відпустка може полягати у зменшенні тренувальних об'ємів та навантажень за згодою спортсмена-професіонала;

6) слід врегулювати питання переведення спортсмена з одного спортивного клубу до іншого; тимчасовий перевід; передбачити гарантії у разі травмування під час змагань чи тренування (в інший час травма має визнаватися травмою в позаробочий час, а тому не повинна регулюватися нормами трудового законодавства);

7) направлення спортсмена на змагання в складі національної збірної команди слід прирівняти до виконання працівником державних або громадських обов'язків із відповідними гарантіями для працівника у такому випадку.

Це лише окремі пропозиції з-посеред численних, які потребують висвітлення та обговорення, внаслідок наявності значної кількості особливостей праці спортсменів, які обов'язково мають бути враховані і передбачені трудовими нормами. Як визначено в ч. 4 ст. 49 КУ, «держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту», тому метою держави має стати дійсне піклування про належний розвиток спорту та, відповідно, збереження здоров'я і життя спортсменів, чому сприятимуть викладені в даному науковому дослідженні пропозиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевченко О.А. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Шевченко О.А. - М., 2005. - 162 с.
2. Васильев С.В. Особенности трудового договора профессиональных спортсменов и рассмотрение споров в области профессионального спорта. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Васильев С.В. - М., 2006. - 218 с.
3. Должностные инструкции Украины. / [Электронный ресурс] - Режим доступа: http://www.borovik.com/index_instruction.php?Gins=qtwl&lang_i=1
4. Леонов А.С. Правовое регулирование труда спортсменов и законодательство о профессиональном спорте // Пятая международная научно-практическая конференция «Спортивное право: перспективы развития»: материалы конференции / Под общ. ред. д.ю.н., проф. К.Н. Гусова, к.ю.н. А.А. Соловьева; сост. к.ю.н., доц. Д.И. Рогачев, к.ю.н. О.А. Шевченко. - М., 2011. - 191 с. - С. 99-104.
5. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 (в ред.від 17.11.2009 зі змінами та доповн) № 3808-12 // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 14. - Ст.80.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13-14, № 15-16, № 17. - Ст.112.
7. Модельный закон о профессиональном спорте, принятый на 28 Пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ Постановлением № 28-8 от 31 мая 2007 года / [Электронный ресурс] - Режим доступа: http://www.iacis.ru/upload/iblock/6c6/ass_08a.pdf

УДК 342.95

Гомада В. А., здобувач кафедри загальноправових дисциплін ХНУВС

Управлінські процедури, пов'язані з проходженням служби в судах

У статті досліджено управлінські процедури пов'язані з проходженням служби в судах, з'ясовано їх особливості та надано їм характеристику. Також дробленні відповідні висновки та пропозиції, щодо даної проблематики.

Ключові слова: управлінські процедури, суд, служба у судах, кандидати на посаду судді.

В статье исследованы управленческие процедуры связанные с прохождением службы в судах, выявлено их особенности и предоставлены им характеристику. Также дробления соответствующие выводы и предложения по данной проблематике.

Ключевые слова: управленческие процедуры, суд, служба в судах, кандидаты на должность судьи.

In this paper the administrative procedures associated with the passage of ships in service, find out their features and practiced their response.

Keywords: administrative procedures, the court service in the courts, the candidates for the position of judge.

Постановка проблеми. Процедура зайняття посади судді здійснюється на основі таких принципів як: принцип рівності осіб та принцип поваги до честі і гідності людини. З одного боку держава забезпечує рівність права доступу до державної служби, а з іншого суворо вимагає, щоб кандидати, які бажають займати посаду судді дійсно мали змогу ефективно виконувати завдання та цілі які перед ними поставленні.

Одним з визначальних факторів ефективного функціонування публічної влади в будь-якій країні є високий рівень професіоналізму її чиновників [1, с. 79]. Не менш